

شنبه‌های
چالشی روزنامه صبا:
تربیتی آزاد برای اهالی
فرهنگ و هنر

آیا عصر خبرنگاری تمام شده است؟

حرفه‌ای که هنوز
برای حقیقت می‌جنگد

جهانی دوم، رسانه به یکی از مهم‌ترین ابزارهای حکمرانی تبدیل شد. در آن دوران، رسانه‌های جریان اصلی نقش تعیین‌کننده‌ای در هدایت افکار عمومی داشتند و نظریه دروازه‌بانی خبر نیز بر همین اساس شکل گرفت؛ یعنی گروهی مشخص تصمیم می‌گرفتند چه خبری منتشر شود و چه اطلاعاتی به دست مردم برسد. اما جامعه شبکه‌ای این معادله را تغییر داده است. امروز دیگر چنین انحصاری وجود ندارد. اگر در گذشته رسانه‌ای تصمیم می‌گرفت درباره یک رویداد سکوت کند، تنها کسانی که مستقیماً با آن رویداد در ارتباط بودند از آن مطلع می‌شدند، اما اکنون پنهان کردن خبر عملاً ممکن نیست.

موسویان با اشاره به ظهور «انسان‌رسانه‌ها» ادامه داد: در کنار رسانه‌های جریان اصلی، انسان‌رسانه‌ها و رسانه‌های مستقل نیز به بازیگران اثرگذار عرصه اطلاع‌رسانی تبدیل شده‌اند. البته رسانه‌های بزرگی مانند رویترز، واشنگتن پست و خبرگزاری‌های بین‌المللی همچنان نقش مهمی در جریان خبر دارند، اما دیگر نمی‌توانند مانند گذشته، به‌تنهایی روایت مسلط را بر افکار عمومی تحمیل کنند.

موسویان معتقد است مهم‌ترین تحول در حرفه خبرنگاری، عبور از مرحله صرف انتقال خبر و رسیدن به مرحله «تولید روایت» است. او اذعان کرد: امروز هیچ رسانه‌ای نمی‌تواند به همان الگوهای گذشته فعالیت کند. رسانه‌ای که خود را با ویژگی‌های جامعه شبکه‌ای و عصر هوشمندی تطبیق ندهد، ناگزیر از رقابت عقب خواهد ماند.

او با مرور تجربه سال‌های فعالیت خود در رسانه ادامه داد: در سال‌هایی که در صداوسیما فعالیت می‌کردیم، خبرها از طریق تلکس دریافت می‌شد. در دهه ۶۰ تنها چند منبع محدود مانند رویترز، تاس و آسوشیتدپرس در اختیار داشتیم و تصاویر خارجی نیز با تأخیر و از مسیرهای محدود به دستمان می‌رسید. اما امروز شرایط به‌کلی تغییر کرده است. خبرنگار باید برای خود شبکه‌ای از منابع معتبر ایجاد کند، افراد اثرگذار حوزه تخصصی‌اش را بشناسد و بتواند از دل اطلاعات، روایت اختصاصی خود را بسازد.

او تأکید کرد: همیشه به خبرنگاران توصیه کرده‌ام یک حوزه تخصصی برای خود انتخاب کنند. خبرنگاری که در زمینه‌هایی مانند اقتصاد، انرژی، فرهنگ، سینما یا سیاست فعالیت می‌کند، باید همان حوزه را به‌صورت عمیق بشناسد و با مطالعه مستمر، به مرجع تخصصی آن تبدیل شود.

عضو هیئت علمی دانشگاه صدا و سیما، یکی از ضعف‌های جدی بخشی از خبرنگاران امروز را ناآشنایی حرفه‌ای با زیست‌بوم شبکه‌های اجتماعی می‌داند و افزود: خبرنگار امروز باید بداند اینستاگرام چه ویژگی‌هایی دارد، تلگرام چگونه عمل می‌کند، ایکس چه فرهنگی را شکل داده و حتی شبکه‌های داخلی مانند روبیکا، ایتا و بله چه تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند و هر کدام چه مخاطبانی را جذب کرده‌اند.

او ادامه داد: هر شبکه اجتماعی، یک اکوسیستم رسانه‌ای مستقل است و نمی‌توان با یک نسخه واحد در همه آن‌ها فعالیت کرد. چرا که هر پلتفرم فرهنگ، مخاطب و شیوه تعامل خاص خود را دارد. اگر خبرنگار این فضا را نشناسد، به جای آنکه بر مخاطب اثر بگذارد، خود تحت تأثیر جریان‌های حاکم بر شبکه‌های اجتماعی قرار می‌گیرد.

موسویان بیان کرد: خبرنگار باید جامعه مخاطبان خود را بشناسد و پیرامون آن‌ها یک شبکه ارتباطی شکل دهد. مخاطب امروز تنها دریافت‌کننده خبر نیست؛ او می‌تواند تولیدکننده محتوا، تحلیلگر و حتی همکار رسانه در فرآیند اطلاع‌رسانی باشد.

موسویان یکی از چالش‌های جدی رسانه در ایران را فقدان آموزش‌های مستمر و متناسب با تحولات فناوری می‌داند و اظهار کرد: معاونت مطبوعاتی وزارت فرهنگ باید سال‌ها پیش برای زیست رسانه‌ای در جامعه شبکه‌ای برنامه‌ریزی می‌کرد و دوره‌های آموزشی متناسب

سید مرتضی موسویان،
رئیس هیئت‌مدیره انجمن
سواد رسانه‌ای ایران:

آینده متعلق به خبرنگار
متخصص است

برای بررسی وضعیت امروز خبرنگاری و رسانه، گفت‌وگو با چهره‌ای که سال‌ها در حوزه ارتباطات، آموزش و سیاست‌گذاری رسانه‌ای فعالیت کرده، می‌تواند تصویری متفاوت از آینده این حرفه ارائه دهد. سید مرتضی موسویان، عضو هیئت علمی دانشگاه صدا و سیما و رئیس هیئت‌مدیره انجمن سواد رسانه‌ای ایران، که پیش‌تر مسئولیت‌های مختلفی در حوزه آموزش و مدیریت رسانه بر عهده داشته، در گفت‌وگو با روزنامه صبا از جایگاه خبرنگاری در عصر تحول دیجیتال، چالش‌های پیش‌روی رسانه‌ها، ضرورت ارتقای سواد رسانه‌ای و نقش خبرنگاران در شکل‌دهی به افکار عمومی سخن گفت.

موسویان در ابتدای این گفت‌وگو با اشاره به تحولات بنیادینی که فناوری در ساختار جوامع ایجاد کرده است، اظهار کرد: «فناوری امروز همه عرصه‌های زندگی را تحت تأثیر قرار داده و حتی ادبیات پایه بسیاری از حوزه‌ها را تغییر داده است. دیگر با همان جامعه‌ای روبه‌رو نیستیم که نظریه‌های کلاسیک در آن شکل گرفته‌اند. جامعه امروز ویژگی‌های متفاوتی دارد؛ جغرافیا، زمان و حتی زبان دیگر مانند گذشته محدودکننده نیستند. فناوری این مرزها را در هم شکسته و جوامع جدیدی پدید آورده است؛ جوامعی که افراد با ملیت‌ها، زبان‌ها و فرهنگ‌های مختلف را در کنار یکدیگر قرار می‌دهد. چنین شرایطی، نیازمند نگاه‌ها و نظریه‌های تازه است.

او افزود: امروز باید در کنار عصر هوشمندی، مفهوم «جامعه شبکه‌ای» را نیز جدی بگیریم. مانوئل کاستلز در اواخر قرن بیستم این نظریه را مطرح کرد، اما اکنون جامعه شبکه‌ای به واقعیت تبدیل شده و آثار آن را در همه عرصه‌ها می‌بینیم. بسیاری از نظریه‌های گذشته دیگر پاسخگوی شرایط جدید نیستند و به همین دلیل، بیش از هر زمان دیگری به نظریه‌های نو نیاز داریم. این پژوهشگر ارتباطات با اشاره به جایگاه تاریخی رسانه در نظام‌های حکمرانی توضیح داد: پس از جنگ

«خبر» دیگر کمیاب نیست؛ آنچه

کمیاب شده، اعتماد است. در عصر

شبکه‌های اجتماعی و هوش مصنوعی، هر

گوشی یک رسانه است و هر کاربر می‌تواند روایت خودش را منتشر کند. در چنین فضایی، این پرسش بیش از هر زمان دیگری مطرح است که آیا خبرنگار هنوز مرجع افکار عمومی است یا جای خود را به اینفلوئنسرها و روایت‌های بی‌نام‌ونشان داده است؟ به مناسبت روز خبرنگار، روزنامه صبا این پرسش را با جمعی از روزنامه‌نگاران، مدیران رسانه و استادان ارتباطات در میان گذاشته تا از دل پاسخ‌های متفاوت، تصویری از امروز و فردای حرفه‌ای ترسیم کند که هنوز ستون اصلی حق مردم برای دانستن است.

سمیرا جعفری

گزارش

